

ЯКІСТЬ ПРИБУТКУ ЯК СКЛАДОВА КОМПЛЕКСНОЇ СИСТЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ ЯКОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Гладкова О.В., Дашутіна І.Ф.

Національний фармацевтичний університет, м. Харків

У сучасних умовах господарювання за високого рівня конкурентної боротьби отримання компаніями прибутку певної величини вже є недостатнім.

Важливу роль відіграють якісні характеристики розвитку підприємства та першочерговим стає питання отримання прибутку необхідної якості за заданого його обсягу. Тому при формуванні комплексної системи менеджменту якості суб'єкта підприємництва важливо враховувати саме цей аспект.

Турило А.М. та Зінченко О.А. в своїй роботі зазначають, що якість прибутку показує наскільки підприємство забезпечує інноваційну діяльність і наскільки остання, в кінцевому підсумку, призводить до поліпшення економіки підприємства за певний проміжок часу.

Зінченко О. вказує на те, що загальну діяльність підприємства (всі види діяльності підприємства разом: операційна, інвестиційна і фінансова) треба оцінювати за показником якості прибутку, що базується на величині ЕВІТ (прибутку підприємства до сплати відсотків за позичками та податків), а також сукупного капіталу (валюта балансу підприємства). Якість прибутку – це узагальнена характеристика структури джерел формування прибутку підприємства.

У працях Еванса Дж. Р. відзначається, що мета оцінювання якості прибутку полягає в тому, щоб визначити оптимальне формування та розподіл прибутку підприємства і на цій основі забезпечити:

- 1) раціональність джерел фінансування розвитку виробництва;
- 2) інноватизацію підприємства;
- 3) поточну і стратегічну конкурентоспроможність підприємства.

Л.А. Бернстайн пов'язує якість прибутку з чинниками, що її визначають, які поділяє на три групи, зокрема ті, що пов'язані з обліковою політикою, можливостями щодо створення резервів для обслуговування активів, підтримки та збільшення рентабельності, рівнем менеджменту на підприємстві. Поняття якості прибутку виникло через потребу надати базу для порівняння прибутку різних підприємств та збагнути з метою оцінки відмінності в якості.

Концептуальний підхід до управління якістю прибутку підприємства включає головну мету й основні принципи, комплексний аналіз, методи й моделі, організаційні й економічні засади, урахування зовнішніх і внутрішніх чинників розвитку підприємства з позиції формування якісного прибутку. Управління прибутком безпосередньо спрямоване на зростання економічної ефективності розвитку виробництва, яке приведе до стійкого зростання ринкової вартості підприємства.

Стратегія управління якістю прибутку є важливим елементом фінансової стратегії, яка базується на процесах інноватизації виробництва, ураховує зміни в зовнішньому та внутрішньому середовищах і є основним напрямом зростання економічної ефективності підприємства. Така стратегія гарантовано дозволяє забезпечити збільшення нових інвестиційних ресурсів і загального рівня економічної безпеки підприємства.

В основі стратегічного управління якістю прибутку лежить стратегічне планування прибутку і його якості. У свою чергу, стратегічне планування через реалізацію маркетингових підходів максимально враховує всю гаму зовнішніх споживчих потреб, а через розвиток соціально-економічних відносин вирішує проблему мотивації робітників підприємства, узгодження інтересів власників і найманих працівників, дотримання та підвищення соціальних стандартів на підприємстві.

Слід зауважити, що категорія "якість прибутку" охоплює не тільки етап формування прибутку, а також етапи розподілу й використання прибутку, оскільки характеризує операційний, інвестиційний і фінансовий прибутки. Для визначення рівня якості операційного прибутку потрібно розробити відповідні критеріальні ознаки. Необхідно враховувати, що поняття "висока" і "низька" якість стосуються операційного, інвестиційного й фінансового прибутків підприємства. Ураховуючи той факт, що підприємства займаються різноманітною діяльністю: операційною, фінансовою, інвестиційною, то, з точки зору стабільності подальшого розвитку, найбільш перспективним, є прибуток від основної діяльності. Якщо прибуток від основної діяльності не переважає серед джерел прибутку, можна говорити про низьку якість прибутку даного підприємства.

Саме тому, як зазначає Зінченко О.А., «оцінка рівня якості прибутку підприємства є самостійною задачею і значення її зростає прогресуючими темпами». А співвідношення прибутку від операційної діяльності до загального фінансового результату підприємства від звичайної діяльності свідчить про стабільність роботи і якість прибутку.

Беручи до уваги те, що фінансовий результат може приймати як позитивне, так і негативне значення, автор подає дві характеристики якості фінансового результату – якість позитивного та негативного фінансового результату. Якість позитивного фінансового результату (прибутку) характеризується сталою динамікою зростання надходження прибутку від основної діяльності, унаслідок підвищення результативності господарського процесу, упровадження інновацій, формування оптимальної структури капіталу, забезпечення умов довгострокового економічного розвитку. Якість негативного фінансового результату (збитку) відображає тенденції стабільного зменшення абсолютної величини збитку від основної діяльності, що зумовлені відповідними чинниками – раціональним використанням ресурсів, упровадженням інновацій, тощо. Отже, для оцінки якості фінансового результату використовується відповідний коефіцієнт, що визначається як співвідношення фінансових результатів від основної діяльності та звичайної діяльності до оподаткування, а саме:

$$ЯФР = \Phi P_{од} / \Phi P_{здп}, \quad (1)$$

де $ЯФР$ – якість фінансового результату господарської діяльності підприємства;

$\Phi P_{од}$ – фінансовий результат від основної діяльності;

$\Phi P_{здп}$ – фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування.

З урахуванням можливих варіантів співвідношень абсолютних значень фінансових результатів пропонуються варіанти розрахунку коефіцієнта якості фінансового результату. Зокрема:

$$P_{од} / Z_{здп} = ЯПФР = P_{од} / P_{здп}, \quad (2)$$

$$Z_{од} / P_{здп} = ЯНФР = Z_{од} / |Z_{здп}|, \quad (3)$$

де $ЯПФР$ – якість позитивного фінансового результату господарської діяльності підприємства;

$ЯНФР$ – якість негативного фінансового результату господарської діяльності підприємства;

$P_{од}$ – прибуток від основної діяльності;

$P_{здп}$ – прибуток від звичайної діяльності до оподаткування;

$Z_{од}$ – збиток від основної діяльності;

$Z_{здп}$ – збиток від звичайної діяльності до оподаткування.

Оцінка якості фінансового результату за даним підходом здійснюється за триступеневою критеріальною шкалою виміру, яка відображає діапазон рівнів якості фінансового результату (високий, середній, низький) залежно від значення показників фінансового результату від

основної та звичайної діяльності до оподаткування, які задовольняють вимоги відповідного критерію, а саме максимізації прибутку, мінімізації збитків тощо.

Перевагою даного підходу до оцінки якості фінансового результату є можливість його використання за різних показників фінансових результатів, як позитивних, так і негативних. Проте поряд із перевагами відзначимо також обмеження щодо використання наведеної методики. Так, висновок щодо якості фінансового результату ґрунтується на урахуванні динаміки фінансових результатів та порівнянні абсолютних їх розмірів. Такий підхід може бути реалізований лише в межах окремого підприємства. Для порівняння якості прибутку за групою підприємств використання системи нерівностей ускладнює процес оцінки, а також призводить до зростання часових та фінансових витрат на здійснення цієї роботи, що не дозволяє використати даний механізм під час оцінки якості фінансового результату в конкурентній групі.

Для оцінки якості фінансового результату за сукупністю підприємств прийнятним є методичний підхід, відповідно до якого оцінювати якість прибутку пропонується на основі співвідношення результатів від основної та звичайної діяльності до оподаткування:

$$K_{яп} = ПОД / ПЗД, \quad (4)$$

де *ПОД* – прибуток від основної діяльності;

ПЗД – прибуток від звичайної діяльності до оподаткування.

Шкала оцінювання якості прибутку має такі значення:

- а) $K_{яп} \leq 0$ – неприйнятна якість прибутку;
- б) $0 < K_{яп} \leq 1$ – оптимальна якість прибутку;
- в) $K_{яп} > 1$ – допустима якість прибутку.

Отже, надані методики за змістом відповідають одна одній, проте відрізняються процедурою ідентифікації рівня якості. Так, за однаковості у визначенні рівня якості фінансового результату за першою моделлю, додатково необхідно враховувати динаміку фінансових результатів та співвідношення абсолютних величин між ними. Процедура ідентифікації рівня якості фінансового результату за другою моделлю, більш спрощена, адже передбачає лише урахування абсолютних значень фінансових результатів та співвідношення між ними.

Базуючись на даних підходах на практиці пропонується визначити варіацію коефіцієнта якості фінансового результату як додаткову характеристику визначення загальних тенденцій розвитку фінансових результатів. Значні відхилення коефіцієнта якості від його середнього значення за визначений період часу свідчатимуть про нестійкість джерел формування фінансових результатів підприємства. За інших умов діагностуватиметься високий рівень стійкості джерел формування фінансових результатів господарюючого суб'єкта.

Одним з важливих критеріїв високої якості прибутку є реальність відображення фінансових результатів у звітності підприємства. Підтвердження достовірності такої інформації здійснюється аудитором на основі перевірки правильності та реальності показників.

В цілому відзначимо, що якісний розподіл прибутку передбачає оптимальне співвідношення реінвестування прибутку та його використання на споживання. Суттєво знижує якість прибутку необґрунтована структура капіталу та джерел його формування, низькі показники управління активами, платоспроможності, ліквідності, фінансової стійкості, рентабельності протягом тривалого періоду.